

ALMANYA'NIN ÇİN ENDİŞESİ

AYŞE KURBAN

Referans için: Kurban, Ayşe. "Almanya'nın Çin Endişesi". İNSAMER Analiz. 13.05.2022.

Analiz

Dünya genelinde özellikle demokratik ülkeler Çin ile ilişkilerinde daha sert bir tutum sergilemeye başladı. İlk etapta ABD ve Avustralya'nın değişen tutumu, şimdilerde Avrupa Birliği (AB) ülkelerine de yayılmış durumda. Ancak Batı dünyasının önemli ülkelerinden Almanya, Çin'in Hong Kong'daki baskıcı uygulamalarına ve Uygur Müslümanlarına yönelik insan hakları ihlallerine rağmen ikili ilişkilerindeki tutumunu koruyor ve Çin'i eleştirmekten kaçınmayı sürdürüyor. Merkel döneminde, uluslararası

demeçlerde ticari ilişkilerin politikadan önde tutulduğu ve Çin'le yakın ekonomik ilişkilerin güçlenerek devam edeceği açıkça dile getirilmekteydi. Ancak Çin'in artan küresel nüfuzuna ve antidemokratik tavrına yönelik uluslararası eleştirilerin çoğalması ve buna paralel olarak AB ülkelerinin Çin ile ilişkilerinde gösterdikleri değişim, Berlin'de de yavaş yavaş hissedilmeye başladı. Özellikle Merkel dönemi sona ererken Almanya'nın Çin'e karşı sergilediği yakın tutum, Alman muhalif kanadın büyük tepkisine sebep olmaktaydı. Nihayetinde

Merkel'in görevi bırakması ve yapılan seçimler sonucunda Sosyal Demokrat Parti'den Olaf Scholz'un iktidara gelmesiyle birlikte yeni hükümetin Çin'le ilişkilerinin nasıl olacağı en çok merak edilen konulardan biri oldu.

Öncelikle Almanya'nın AB üyeleri arasında siyasi ve ekonomik gücü ile ön plana çıkan çok önemli bir aktör olduğunun altını çizmek gerekir. Tarihsel süreçte Merkel öncesi döneme bakıldığında Çin'in büyük bir pazar olması, küresel politikada artan Çin nüfuzundan yararlanma ve bu gücü dengeleme isteği, Alman dış politikasının birincil hedeflerinden olmuştur; dolayısıyla Berlin hükümeti için Çin hem ticari partner hem de rakip olarak konumlandırılmış ve buna uygun bir Çin politikası belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle Almanya-Çin ekonomik ilişkileri siyasi ilişkiler üzerinde belirleyici bir rol oynamıştır. Merkel döneminde demokrasi, insan hakları gibi değerlerin Çin'e yönelik tutumda zaman zaman etkili olduğu gözlenirse de ekonomik ilişkilerin ve karşılıklı bağımlılığın istikrarlı bir şekilde sürdürüldüğü görülmüştür. Zira göreve geldiği ilk dönemde Tibet'in 14. Dalai Laması ile görüşen Merkel, Çin'e uygulanan silah ambargosunun devam edeceğini vaat etmiştir. Ancak 2008 küresel krizi ve sonraki süreçte ekonomik iş birliğini

geliştirme yönünde adımlar atılmaya başlanmasıyla Çin, Almanya'nın en büyük ticari ortaklarından biri hâline gelmiştir. Şimdilerde ise nispeten sorunsuz ve güçlü bir şekilde devam ettiği belirtilen ilişkilerin artık aynı şekilde sürdürülemeyeceğine dair tartışmalar söz konusudur.

Almanya'da Sosyal Demokratlar, Yeşiller Partisi ve Hür Demokratik Parti koalisyonuyla kurulan yeni hükümet, Çin ile ilişkilerin "ortaklık, rekabeti ve sistem rakipliğini şekillendirme boyutunda" yürütüleceğini belirtmiştir. Koalisyon metninde ayrıca Uygur meselesi ve Hong Kong ile ilgili konuda müdahaleci bir tavır sergileneceğine dair önemli maddeler de yer almaktadır. Bu durumda yeni Alman hükümetinin Çin'le ilişkilerinde daha sert bir yaklaşım sergileyeceği söylenebilir. Ancak Çin tarafında, geçiş döneminde bazı gerginlikler yaşansa da nihayetinde yeni hükümetin Çin'in gücünü görmezden gelemeyeceği ve buna uygun şekilde pragmatik bir Çin politikası inşa edileceği yönünde bir görüşün hâkim olduğunu da belirtmek gerekir. Söz konusu görüşün temelinde, Almanya'nın ulusal çıkarlarının Çin'e karşı ABD ile ittifak kurmaktan geçmediği ve Merkel sonrası dönemde de ihtiyatlı politikanın devam etmesi gerektiği düşüncesi vardır. Zira Çin'in Almanya ile kurduğu stratejik

ekonomik ortaklığı daha da ileri bir seviyeye taşımak istediği açıktır. Yine de bu noktada Almanya'nın Çin'e karşı eleştirilerinde ne kadar ileri gideceği, ikili ilişkilerin seyrini değerlendirmede önemli rol oynayacaktır.

Uluslararası siyasette güçlü ve bağımsız bir AB için Almanya'nın daha etkin rol oynaması gerektiğini belirten koalisyon anlaşması, bir yandan dış politikada değer temelli ve demokrasi odaklı hareket edileceğine vurgu yaparken diğer yandan koalisyon partileri arasında, Alman hükümetinin dış politika yetki alanıyla ilgili tartışmalar devam etmektedir. Örneğin koalisyonun küçük ortağı Yeşiller Partisi üyesi olan Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock, 2022 kış olimpiyatlarının Pekin'de düzenlenmesinin boykot edilmesi gerektiğini savunurken Alman şansölyesi kendisine destek verecek hiçbir açıklamada bulunmamıştır. Buna karşın Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un Pekin Kış Olimpiyatları'nın boykot edilmesi kararına yönelik eleştirisini onaylayarak olimpiyatların politize edilmemesi gerektiğini savunmuştur. İkinci olarak koalisyonun küçük ortağı olan Yeşiller Partisi'nin üyesi Baerbock Çin'in insan hakları ihlallerine ve antidemokratik uygulamalarına yönelik sert bir tepki verilmesi gerektiğini savunan Baerbock'a karşın, şansölyenin daha

pragmatik ve ekonomi odaklı bir ilişki inşa edilmesinden yana olduğu belirtilmektedir. Hasılı Olaf Scholz ve kabinesinin Merkel benzeri bir yaklaşımla ticari dengeleri göz ardı etmeden Çin'le ekonomik iş birliğine devam edeceği tahmin edilmektedir. Hatta Scholz'un Xi Jinping'e ikili ilişkilerde büyük bir değişim yaşanmayacağı yönünde güvence verdiği kaydedilmektedir. Ancak Annalena Baerbock, her ne kadar AB'nin sahip olduğu normatif bir stratejiyle Çin politikasının yeniden şekillendirilmesi yönünde ısrarcı bir tutum sergilese de yeni hükümetin Alman dış politikasında farklı bir yaklaşım benimseyeceğine dair beklentileri boşa çıkardığı söylenebilir. Ayrıca Almanya'nın müttefiki olarak değerlendirilen ABD'nin Çin'e ideolojik bir düşman olarak yaklaşması, Almanya'yı Çin'den uzak tutmaya yetecek tutarlılıkta görünmemektedir. Diğer bir ifadeyle ABD ve Almanya, insan hakları meselesinde iş birliği yaparak nasıl bir Çin istedikleri konusunda uzlaşsalar bile ekonomik ilişkiler söz konusu olduğunda değer temelli bir politika anlayışı, pratikte karşılık bulamayacaktır.

Çin'in son yıllarda özellikle Doğu Avrupa ülkelerine yönelik gerçekleştirdiği yatırımlar ve ikili ortaklıklar dikkat çekse de Jinping

için Avrupa siyasetinde Almanya gibi gelişmiş ekonomilerle karşılıklı fayda üzerine inşa ettiği ekonomik ilişkiler belirleyici rol oynamaktadır. Dünya Bankası verilerine göre, 2018 yılında Çin'in Avrupa'daki en büyük ihracatçısı olan Almanya'nın toplam ihracatı 106 milyar dolar iken ikinci sırada yer alan Fransa'nın ihracatı 32 milyar dolar seviyelerinde olmuştur. Almanya'nın Çin ile kurduğu yoğun ekonomik ilişkilerin diğer AB üyelerinin Çin'e yönelik ortak bir politika izleyememelerinde önemli bir baskı aracı olduğu da ileri sürülmektedir. Örneğin genelde AB'nin ancak özelde Almanya'nın Hong Kong'la ilgili Ulusal Güvenlik Yasası konusunda aldığı kararda çekimser kalmasının temelinde, Çin ile imzalanması planlanan ekonomik yatırım anlaşması olduğunun altı çizilmektedir. Hatta Çin'in Almanya'da ekonomi üzerinden bir otosansür sağlamayı başardığı yönünde değerlendirmeler de yapılmaktadır. Diğer taraftan hâlen imzalanmayı bekleyen Çin-AB Kapsamlı Yatırım Anlaşması'nın imzalanmasına yönelik Merkel tarafından yapılan baskı, diğer Avrupalı devletlerin tepkilerine yol açmıştır. Söz konusu anlaşma ilk başlarda fazlasıyla övgü olsa da AB'nin Uygur kamplarında görevli dört Çinli yetkiliye yaptırım uygulaması ve Çin'in misilleme yaptırımları neticesinde anlaşmanın imzalanması askıya alınmıştır. Bu

anlaşmanın en büyük savunucusu olan Merkel'in görevi bırakması ve Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik başlattığı saldırılar sonrasında Çin ile yapılacak yatırım anlaşmasının akıbetinin olumlu olacağını söylemek şimdilik pek mümkün görünmemektedir.

Her ne kadar yatırım anlaşması askıya alınsa da Çin, AB pazarının, özellikle de Alman ekonomik pazarının en büyük ticaret ortağı olmaya devam etmektedir. Ayrıca Çin, AB'nin hassas olarak değerlendirdiği telekomünikasyon, elektronik, enerji ve altyapı gibi kritik sektörlerde de yatırım ve satın alma yoluyla nüfuzunu artırmaktadır. Öyle ki söz konusu yatırımlar, AB Komisyonu tarafından Çin'in artık bir ortak veya rakipten ziyade bir tehdit unsuru olacağına dair açıklamada bulunmasına yol açmıştır. Özellikle fikrî mülkiyet hakkı konusunda Çin'den beklenen düzenlemelerin yapılmamış olması ve Çin pazarına girişin kısıtlı olması, Çin'in ticari partner olarak güvenilirliğinin sorgulanmasına ve ekonomik güvenlik bağlamında iyi niyetli motivasyonlarına dair şüphelerin artmasına sebep olmuştur. Bu noktada AB Komisyonu tarafından resmen yürürlüğe sokulan Doğrudan Yabancı Yatırımları İzleme Planı oldukça dikkat çekicidir. Tüzüğe göre bir devletin AB üye ülkelerinde gerçekleştireceği birleşme ve satın almalarında yahut diğer yatırımlarında

asgari güvenlik koşullarını sağlaması gerekmektedir. Her ne kadar yatırımlar konusunda son söz üye devletlere ait olsa da özellikle stratejik sektörlerdeki tarama mekanizmaları yaygınlaşmaktadır. Almanya da bu tür mekanizmaların uygulanmasını kabul etmiş ve bu alanda önemli adımlar atmaya başlamıştır. Avrupa Komisyonu'nun 2021 yılında AB'de doğrudan yabancı yatırıma ilişkin Tarama Tüzüğü'nün 5(3) maddesi uyarınca yayımladığı ilk yıllık rapor, incelemeye sunulan işlemlerin yaklaşık %4,2'sinin iptal edildiğini, yasaklandığını veya hafifletme yoluyla temizlendiğini göstermektedir. Burada önemli olan nokta Almanya'nın komisyona en çok başvuru yapan ülkelerden biri olması ve yasak kararlarından birinin uygulayıcısı olmasıdır. Bildirilen işlemlerde beş ana menşe ülkeden birinin Çin olması, Almanya'nın en azından ekonomik güvenlik bağlamında Çinli şirketlerin

istihdam, teknoloji ve endüstriyel kapasitesine ilişkin şüphelerinin arttığını göstermektedir. Ayrıca yatırımlarda Çin'in öncelikli alanlarının Ar-Ge ve üretim sektörleri olması, Çin'in Avrupa'yı sadece bir pazar olarak gördüğü düşüncesinin artık geçersiz olduğunu göstermektedir. Yine de Almanya, 2021 yılı verilerine göre Çin ile 212 milyar dolar gibi devasa bir ticaret hacmine sahiptir ve Çin'in Avrupa'da en çok yabancı yatırım gerçekleştirdiği ülkedir. Dolayısıyla Çin-Almanya ekonomik ilişkilerinin istikrarlı bir şekilde gelişerek sürdürülmesi isteği, diplomatik anlaşmazlıklara ve güç rekabetine rağmen devam edecek görünmektedir. Hasılı ekonomik ilişkilerin derinleşmesi bir günde olmadığı gibi Çin yatırımlarının ileriye dönük olarak ne ölçüde sorunlu olabileceği konusunda kapsamlı bir değerlendirme yapmak da şimdilik zor görünmektedir.

KAYNAKÇA

Aydın, Y. "Almanya'nın Rusya ve Çin ile İlişkileri". Perspektif, 27.12.2021. <https://www.perspektif.online/almanyainin-rusya-ve-cin-ile-iliskileri/>

Buttkus, Lucie. "The European Union and China in the Economic Security Dilemma. How the dynamic development of trust alters trade cooperation". Centre for European Research, University of Gothenburg (CERGU)'s Working Paper Series, 2018(2).

CRI Türk. "Çin-Almanya ilişkileri istikrarını sürdürecektir". 29.11.2021, <https://www.criturk.com/cin-almanya-iliskileri-istikrarini-surdurecek/>

EuroPolitika. "Avrupa'nın Bir Çin Stratejisine İhtiyacı Var". 21.02.2020, <http://www.europolitika.com/avrupanin-bir-cin-stratejisine-ihciyacivar/>

Heinrich, T. ve diğerleri. "Foreign direct investment reviews 2021: European Union". White&Case, 20.12.2021. <https://www.whitecase.com/publications/insight/foreign-direct-investment-reviews-2021-european-union>

Kuhn, T., Israel, M., ve diğerleri. "European Commission Releases First Annual Report on FDI Screening in the EU". White&Case, 26.11.2021, <https://www.whitecase.com/publications/alert/european-commission-releases-first-annual-report-fdi-screening-eu>

Norton Rose Fulbright, "M&A Outlook 2022: EU Commission makes its mark on European FDI screening". (January, 2022). <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/8eafaf65/eu-commission-makes-its-mark-on-european-fdi-screening>

Ping, Lv; Curran, L.; Spigarelli, F.; Barbieri, E. (2021). "One country, many industries: Heterogeneity of Chinese OFDI motivations at meso level". China Economic Review, (69).

Vela, Jakob H. "Europe's China weak spot: Germany". POLITICO, 13.09.2020, <https://www.politico.eu/article/europe-china-germany-weak-spot/>

Wenwen, W. "Merkel's legacy to play a role in future ties between China and Germany, EU". Global Times, 14.10.2021. <https://www.globaltimes.cn/page/202110/1236376.shtml>